

De denkende zwemmer is volmaakt gelukkig

LIESBETH KORTHALS ALTES

Jean-Philippe Toussaint bezit de gave om een vrij flauw, realistisch gegeven uit te bouwen tot een heel eigen, absurdistische wereld, die als twee druppels water op de onze lijkt. In *La Salle de bain (De badkamer)* ging het om een man die besluit voortaan de wereld vanuit zijn badkuip te bezien.

Ook in het onlangs vertaalde *De Televisie* is het gegeven simpel. Een Franse wetenschapper zit een zomer alleen in een flat in Berlijn. Vrouw en zoontje zijn in Italië met vakantie, terwijl hij zich volledig wijdt aan de studie 'een uitgebreid essay over de relatie der kunsten en de politiek', toegespitst op Titiaan en Karel de vijfde: de keizer zou het penseel van de oudere schilder hebben opgeraapt, impliciet erkennend dat de kunst hoger staat dan de politiek.

Het belangrijkste gebeuren van die zomer is echter het besluit van de hoofdpersoon om geen televisie meer te kijken. Na weken waarin hij laveloos door niemand gestoord, non-stop voor de buis heeft gehangen, besluit hij deze 'verlagende' verslaving op te zeggen. Om er vervolgens achter te komen hoe diep de ontwenning ingrijpt.

Als rechtgeaard intellectueel brengt hij zijn verhouding tot het vermaledijde medium in wel geformuleerde beschouwingen onder woorden, zoals de bekende socioloog Bourdieu dat een jaar eerder ook al had gedaan. Bourdieu, die een reputatie heeft als debunker van de symbolische macht van culturele instituties, trok van leer tegen het symbolische geweld dat de televisie dagelijks over ons uitstort en waarmee ze ons beeld van de werkelijkheid vertekent, uniformeert en banaliseert. Televisie kijken is voor het denken zoiets als MacDonald voor het eten. 'Fast thinking' passend bij de cultuur van 'fast-food'.

In de essayistische passages die het verhaal doorspekken vinden we bij Toussaint veel van deze analyses terug, maar dan soms doorgedreven tot in het ongerijmde. Nog leuker is de casuïstiek die ontstaat: telt het als een overtreding van het tv-verbod als je per ongeluk kijkt, op bezoek bij iemand die dat ding toevallig aan heeft staan? Of als je zomaar wat uit het raam staart en opeens in de talloze vensters van de flat tegenover je allerlei verschillende programma's ziet, zodat je onwillekeurig zapt door je blik te verschuiven, terwijl de tv in de kamer waar je op bezoek bent wel overal hetzelfde geluid onder zet? Dat is nog eens spelen met de mogelijkheden van het medium.

Op zichzelf teruggeworpen in de Berlijnse zomer, ondanks alle tv-preoccupaties, moet de hoofdpersoon deemoedig erkennen hoe de vlag er bij staat: hij lijdt onder het klassieke writersblock. Zijn essay over Titiaan verzandt in volstrekt futiele vragen, waar hij zeer serieus op in gaat.

Toch zijn juist de beschrijvingen, van die vage, braakliggende dagen waarin het echt zwoegen nog niet is begonnen, prachtig. Als iemand die zelf voortdurend papier zwart hoort te maken, was ik natuurlijk benieuwd hoe dat ging aflopen en welke catastrofe deze nietsnut zou inpereren dat het echte werk bloed, zweet en tranen is.

Maar nee. Ondanks een soort existentieel onbehagen dat voortdurend op de achtergrond zeurt, laat Toussaint zijn hoofdpersoon ook intens genieten van het mijmeren dat hij als werken bestempelt. Zo ligt hij te dobberen in een zwembad; de gedachten, sensaties en herinneringen kabbelen maar wat en buitelen over elkaar heen als golfjes, en de denkende zwemmer is volmaakt gelukkig. Niet helemaal ten onrechte betoogt hij dan hoe belangrijk

een dergelijke incubatietijd voor het scheppen is, en wat een prachtig moment het is wanneer niets nog vast ligt en alles met alles te maken heeft.

Erg grappig, soms wat melig, zijn de absurdistische situaties waar de wat wereldvreemde wetenschapper het patent op heeft. Zo is er een bijzondere ontmoeting in het Halenseepark: net als veel van die vlotte Duitsers die daar in de hitte in het gras liggen heeft de Fransman zich geleidelijk aan van al zijn kledingstukken ontdaan. Poedelnaakt begeeft hij zich naar het water om een lekkere duik te nemen, maar komt op zijn pad wat keurig geklede heren tegen. Onder hen de professor die hem zijn beurs bezorgd heeft, in gezelschap van Cees Nooteboom, in Duitsland inderdaad zeer geliefd, die niet erg toeschietelijk blijkt ten aanzien van die naakte praatjesmaker. Uiteraard doet iedereen alsof het volstrekt normaal is, maar de beschrijving is hilarisch.

Ook een vervolghet verhaal over de druilerige plantjes van de bovenburen die verzorgd moeten worden, zie je voor je als een act van Mr. Bean. Alles zit er in: satire, poëzie en spleen. Toussaint laat zijn hoofdpersoon net even buiten de dagelijkse banale orde vallen, waardoor we deze als vreemd gaan beschouwen.

In deze roman heeft hij een spannend evenwicht gevonden tussen slapstick en diepzinnigheid. Echt zo'n boek voor een lome zomermiddag, wanneer je op het gras ligt en alle kleren zou willen uitgooien, en liefst alle maatschappelijke conventies er achter aan. Een revanche voor de mijneraar in ons.

Jean-Philippe Toussaint: *De Televisie*. Vert. Marianne Kaas. Van Gennep, Amsterdam; 174 blz. - 34,50.